

rejlik, de a reakciónorma minden bizonnyal sokkal szélesebb annál, mint amelyet a mai társadalmak, mint környezeti feltételek viselkedési fenotipusként realizálnak.

Németh Zsolt /rendőrőrnagy, alosztályvezető/

h o z z á s z ó l á s a

Fokozódó érdeklődéssel hallgattam Dr. Ozsváth Károly orvos ezredes elvtárs előadását, mert a rendőri munkám során tapasztaltakkal és irodalmi élményeimmel mélységesen összecseng. A bűnüldöző hatóságok tagjai szinte csak olyan emberekkel találkoznak, akik magatartásában rendellenességek észlelhetők és mindig is éreztem, hogy ezek mögött olyan bajok húzódnak meg, amelyek a társas kapcsolatokkal, kiemelten a család működésével függnek össze.

Az utóbbi időben mintha túl sok elégedetlen ember élne közöttünk. Sokuknál feltűnik, hogy egész életében vár valamire, valami jobb, kedvezőbb világra és közben nem veszi észre, hogy az élet elszalad mellette; lehetőségeit nem váltja valóra. Nagyon egyszerű dolgot látnak emögött, ahogy Saint-Exupery írja az Éjszakai repülésben: vajon ki a felelős azért, hogy az emberek egy jó részénél senki nem ébresztette fel a szunnyadó Mozartot vagy Beethowent, ki mulasztotta el őket megtanítani a kárpótlást nyújtó apró dolgok dallamának felismerésére és élvezetére.

Az ifjúságvédelemben dolgozók számára világos, hogy az anya és az apa együttes szerepe kisgyermekkorban és később is, főleg a kamaszokban, rendkívül fontos. Milyen gyakran látjuk, hogy az emberek ezt nem ismerik fel és a kezdetben elmulasztottakat később meggondolatlan szigorral, csak ellenállást kiváltó kényszerrel próbálják pótolni. Milyen lehangoló látvány, amikor a szülő a rosszkodó vagy engedetlen gyermekét a nyilvánosság előtt durván megbünteti. Gondolhatjuk, hogy zárt ajtók mögött ez még súlyosabb dolgokban nyilvánul meg. Egy érdekes dologra jöttem rá mostanában: a szülő a gyermekében olyan tulajdonságokat fedez fel, amelyek tőle származnak, csak éppen önmaga előtt is titkolja, vagy legalábbis nem ismeri el, erre

aztán végképp elveszti a fejét és nagyon durván torolja meg a gyermekén e szégyellt jellemvonások megtestesülését. A közelmúltban olvashattuk a Valóság márciusi számában ezt a nagyon érdekes tanulmányt, amely a Habsburg család egyes tagjainak pszichopatológiáját vizsgálva rámutat arra, hogy Rudolf főherceg mayerlingi öngyilkosságához vezető úton nem kis szerepe volt az apának, Ferencz Józsefnek, aki nem tudta kimutatni fia iránti érzelmét, szeretetét, nem keveset szenvedve ettől saját maga is. Saját gyakorlatomra gondoltam, 10 éves fiammal való viszonyomra és talán hivalkodás nélkül állíthatom, hogy nincs különösebb gondom, de egyre inkább úgy érzem, hogy például ebben még nekem is vannak tartalékaim; gyermekem jövőbeli biztonságos érzelmi életének megalapozásában lehet, hogy többet tehetnék.

Szeretném felhívni a figyelmet egy nagyon fontos könyvre. Brunó Bettelheim írta, a címe: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Szerintem ez kötelező olvasmány mindenkinek, aki gyermekekkel foglalkozik, akár hivatásszerűen, de még inkább annak, aki gyermeket nevel a családjában. A pszichológus Bettelheim a következőket írja: a gyermeknevelés legfontosabb és egyben legnehezebb feladata a segítségnyújtás, hogy a gyermek megtalálja az élet értelmét. A növekedő gyermek apránként fokozatosan tanulja meg, hogyan kell önmagát jobban megértenie és eközben kifejldik az a képessége, hogy másokat is megértsen és így jut el végül az emberi érintkezés mindenkivel kielégítő és tartalmas formájához.

Ha nem akarjuk magunkat kiszolgáltatni az élet szeszélyeinek, ki kell fejlesztenünk belső erőforrásainkat: érzelmeinknek, képzeletünknek és intellektusunknak támogatniuk és gazdagítaniuk kell egymást. Mindehhez legfontosabb a szülők és más gondviselők hatása, de fontosságban ezután következik rögtön a gyermeknek megfelelő módon átadott kulturális örökség, ugyanis a gyermek gyakran érzi életét kuszának, és ezért különösen rá van szorulva arra, hogy megértse mi a helye ebben a bonyolult világban, ahol neki valahogy boldogulnia kell. Segítséget kell adnunk, hogy

rendet teremthessen lelki háztartásában, eligazodhassék érzelmi labirintusában és arra is nagy szüksége van, hogy hatásos erkölcsi útmutatást kapjon, finom eszközökkel jelezve számára az erkölcsös viselkedés előnyeit. Bettelheim arra jött rá, hogy a klasszikus mesék, amelyek évszázadokon át szájról szájra hagyományozódva formálódtak olyanná, amire a gyermeki léleknek szüksége van, ezt a segítséget semmi mással nem helyettesíthető módon adják meg. Ezek a mesék önismeretre tanítanak, arra, hogy minden emberben, így bennünk is vannak gonosz és rossz hajlamok, és ami még ennél is nagyszerűbb, a mesék arra is megtanítanak, hogy lehet ezekkel élni a közösségekben. A mesék szinte egyedüli módon arra is képesné teszik a felnövekvő gyermeket, hogy az emberi léttel együttjáró konfliktusokat, kudarcokat, hogyan kell célszerűen megélni és hogyan lehet azokból ép személyiséggel kikerülni. Technikai útmutatót is kapunk, ami itt tartalmi kérdés is; a mesét a szülőnek kell mondania a gyermekének, mert ezáltal a hatása megsokszorozódik. Lelkesülten ismerkedve Bettelheim gondolataival, fel kellett tenni a kérdést, van-e esélyünk arra, hogy embertársainkkal ezt megismertessük, és rá tudjuk-e venni őket ennek gyakorlására.

Doráti Antal a nagy magyar muzsikusz azt mondta, hogy a gyermeket nem neveli, hanem szeretni kell. Ez így nagyon egyszerűsítve hangzik és talán csak akkor igaz, ha okos és jó emberekről van szó. Ezen túl pedig a szeretet csak dialektikusan célszerű, vagyis úgy, ahogy az előadó is hangsúlyozta; megfelelő mértékkel, és az optimális frusztrációként ható kényszerrel, hisz a követelmény nélküli nevelés nem eredményezhet egészséges felnőttet.

António Gramsci a Börtönlevelekben hasonló szellemben ír erről. Ő szerinte is a gyermek már a születését követő napokban rendkívül nagy mennyiségű képet rögzít magában. Elveti azt a feltételezést, hogy a gyermekben potenciálisan már az egész ember benne van, állítja, hogy segíteni kell annak kifejtésében, ami látnos módon

benne rejlik, de nem kényszer nélkül, rábízva a természet spontán erőire. Gramsci meggyőződése, hogy az ember történelmi képződmény, és kialakulásában szerepe van a kényszernek /ami nem csupán külső erőszak/. Tanításának lényege ebben a kérdésben, hogy a nevelés nem egy eleve létező fonal legombolyítása, mert a gyermek formálásáról lemondani annyit jelent, mint lehetővé tenni, hogy személyisége kizárólag az általános környezetben meglévő életmozzanatok kautikus megragadása révén fejlődjön.

A kriminológusok tapasztalata nemcsak az, amit az előadótól hallottunk, hogy egyre több zürzavaros ember vállalkozik gyermeknevelésre, hanem az, hogy emberek ennél nagyobb számban, jószándékkal ugyan, de hozzáértés nélkül és rosszul nevelik gyermekeiket. Hogyan lehetne az emberekkel megértetni, hogy saját életük egyik legfőbb értelme az eredményes, a harmónikus szimbiózis, a más emberekhez konstruktívan kapcsolódni képes utód. Nincs idő a nevelésre, mondják az emberek, és mind magasabb jövedelemre törekszenek, hogy növekvő anyagi igényeiket kielégíthessék. Nekem úgy tűnik, hogy az efféle igények a minőségi emberi élettől idegenek, és ráadásul nem is célszerűek, hisz az eredmény az, amit a fiatal csavargóktól és bűnelkövetőktől minduntalan hallunk: szüleik életvitele számukra nem vonzó példa, elutasítják azt, a verejtékesen megszerzett anyagiakkal együtt. Nagy kérdés, hogy megéri-e az előmenetel, az anyagi gyarapodás, ha a gyermekünk eközben idegenné válik és végül minden erőfeszítésünket, egész életünket megkérdőjelezi. Számomra egyértelműen nem, sőt, meggyőződésem, hogy olyan közhangulatot kell teremtenünk, ahol a családból kikerülő, közösgellenes, önmagára és a társadalomra egyaránt kártékony utód szégyen és ezt semmilyen más produktum ne ellensúlyozza. Így talán majd rádöbbennek az érintettek igazi érdekelttségükre és erőfeszítéseket tesznek a tudományos ülésen elhangzottak szellemében.

Dr. Orell Ferenc János /fiataalkorúak ügyésze,
Pest megyei Főügyészség/

h o z z á s z ó l á s a

Tapasztalhatóan a fiatalok körében előtérbe kerültek a szív- és érrendszeri, daganatos betegségek, a légzőszervi ártalmak, a mozgásszervi zavarok, a kóros lelkiállapotok, valamint az úgynevezett deviancia-betegségek - az öngyilkosság, az alkoholizmus és a kábítószerelés. Sajnálatosan a kiskorúak körében növekszik az öngyilkossági kísérletek száma.

Szomorú tények hívják fel a figyelmet, ha időben nem figyelünk fel a fiatalok igen korai alkoholizálására, az könnyen vezethet ijesztő következményekre. Így például a korábbi években a Fővárosi Gyermekkórház toxikológiai osztályára felvett tizenegy Pest megyei alkoholmérgezett gyermek közül egy 3 éves, egy 7 éves, a többi 10, illetve 12-13 éves volt. Ám ide csak a legsúlyosabb esetek kerülnek, a kevésbé veszélyesek nem.

Egy budapesti szociológiai felmérés megállapítása szerint, a 14-18 év közötti középszintű /gimnázium, szakközép és szakmunkásképző/ iskolák /közte Pest megyei/ fiataljainak csaknem harmada kezelésre szoruló neurotikus, háromnegyediknél pedig már megmutatkozott valamilyen neurotikus tünet, például fejfájás, álmatlanság, szorongás, öngyilkossági kísérlet, ideges eredetű szervi panasz. Ők legalább is tanácsadásra, támogatásra szorulnának. Megkísérelte már az öngyilkosságot a fiúk másfél, a lányok több mint két százaléka. Depressziós a fiúk tizede, a lányok ötöde.

A problémamegoldó képesség a serdülőknél még kialakulatlan, így krízisben gyakran agresszív a magatartásuk, míg mások elmenekülni próbálnak a fenyegető helyzet elől, iskolakerülők lesznek, elszöknek, csavarognak, esetleg inni kezdenek. Kimutatható, hogy amikor a fiatal krízishelyzetben deviáns kortárs csoportokban talál